

Tlodi ac allgáu cymdeithasol: Adolygiad o allgáu digidol

Cefndir

Comisiynwyd Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru gan Lywodraeth Cymru i adolygu strategaethau, rhaglenni ac ymyriadau tlodi ac allgáu cymdeithasol ledled y byd. Yn rhan o'r gwaith hwn, comisiynwyd y Ganolfan Dadansoddi Allgáu Cymdeithasol (CASE) yn Ysgol Economeg Llundain (LSE) i gynnal adolygiad o'r dystiolaeth ryngwladol ar bolisiau a rhaglenni addawol a gynlluniwyd i leihau tlodi ac allgáu cymdeithasol ar draws deuddeg maes polisi allweddol. Mae'r papur briffio hwn yn crynhoi'r canfyddiadau ar allgáu digidol.

Cyflwyniad

Mae cynhwysiant digidol yn hwyluso mynediad at wasanaethau sy'n cael effaith gadarnhaol ar iechyd, cyflogaeth, addysg a thai. Felly, gall cael eich allgáu o'r amgylchfyd digidol, neu hyd yn oed bod â mynediad rhannol ato, fod yn ffynhonnell anghydraddoldeb economaidd a chymdeithasol.

Yn 2020, dosbarthwyd deg y cant o bobl Cymru yn rhai a oedd wedi'u hallgáu'n ddigidol (a olygai nad oeddent wedi defnyddio'r Rhyngwrdd yn bersonol yn ystod y tri mis blaenorol), sy'n llai na'r ganran o 19% yn 2015. Mae lefelau allgáu digidol yn uwch ar gyfer aelwydydd mwy difreintiedig, pobl hŷn a'r rhai sydd â lefelau iechyd is.

Mae allgáu digidol yn llesteirio gallu pobl i gymryd rhan mewn perthnasoedd cymdeithasol ac yn y gweithgareddau economaidd, cymdeithasol, diwylliannol neu wleidyddol sydd

ar gael i'r rhan fwyaf o bobl mewn cymdeithas. Heb wella cynhwysiant digidol mewn byd sy'n gynyddol ddigidol, bydd y rhai sydd wedi'u hallgáu'n ddigidol yn cael eu gwthio fwyfwy i'r cyrion a'u gadael ymhellach ar ôl.

Tystiolaeth o effeithiolrwydd polisi

Er bod yna fylchau yn parhau yn yr wybodaeth, mae yna arwyddion clir bod angen i bolisiau fynd i'r afael â mynediad corfforol at dechnolegau gwybodaeth a chyfathrebu (TGCh), tlodi data a llythrennedd digidol. Mae'r adolygiad hwn, felly, yn canolbwyntio ar fynediad at ddyfeisiau a chysylltedd a llythrennedd digidol.

Er bod fforddiadwyedd yn elfen allweddol mewn perthynas â mynediad digidol, mae rhaglenni llwyddiannus yn gofyn am ddull cyfannol, a rhaid iddynt fynd i'r afael ag agweddau eraill sy'n gysylltiedig â chymhelliant, sgiliau a hyfforddiant.

Mynediad at ddyfeisiau a chysylltedd

Roedd polisiau a oedd yn mynd i'r afael ag allgáu digidol yn canolbwyntio'n wreiddiol ar

fynediad yn bennaf – yn enwedig mynediad corfforol at gyfarpar a seilwaith technolegol. Ers canol y 2000au, fodd bynnag, mae sgiliau a defnydd wedi dod yn feysydd polisi allweddol cynyddol bwysig, ac mae sylw wedi cael ei roi yn fwy diweddar i 'dlodi data' a chysylltedd.

Mae ystod o fentrau mewn gwledydd incwm uchel wedi gweld llywodraethau'n ymrwymo arian sylweddol i ehangu isadeiledd (e.e. i gefnogi ac estyn darpariaeth band eang cyflym). Fodd bynnag, nid yw argaeledd estynedig yn arwain yn awtomatig at ddefnydd, ac mae mynediad at ddyfeisiau a chysylltedd yn parhau i fod yn faterion hollbwysig i rai grwpiau difreintiedig.

Dangoswyd bod llyfrgelloedd a sefydliadau cymunedol eraill yn llenwi'r bwlch rhwng defnydd isel mewn cartrefi a galw mawr am fynediad at dechnoleg a chysylltedd. Mewn nifer o wledydd yn Ewrop ac yn yr Unol Daleithiau, mae llyfrgelloedd yn chwarae amrywiaeth o rolau i feithrin cynhwysiant digidol, gan gynnwys cynnig hyfforddiant a darparu cymorth unigol wedi'i deilwra (e.e. ar gyfer ceisiadau am swyddi a mynediad i wasanaethau cyhoeddus), a chynnal ymgyrchoedd cyfathrebu ac allgymorth. Fodd bynnag, mae angen adnoddau digonol ar y rôl estynedig hon, er enghraifft i addasu'r gwasanaethau a ddarperir i anghenion y defnyddwyr (e.e. o ran oriau agor), ac i hyfforddi staff cymorth.

Un modd i gynyddu mynediad mewn cartrefi at ddyfeisiau a chysylltedd yw trwy ddefnyddio cymorthdaliadau ymhlith defnyddwyr, sy'n ceisio ehangu defnydd trwy wneud TGCh yn fwy fforddiadwy i grwpiau difreintiedig. Mae rhai llywodraethau (e.e. Gwlad Groeg, yr Eidal, UDA), yn rhan o'u hymateb i bandemig y Coronafeirws, wedi cyflwyno cynlluniau i gynorthwyo teuluoedd incwm isel i gael mynediad at wasanaethau band eang. Er enghraifft, roedd y Budd-dal Band Eang Brys yn yr Unol Daleithiau yn darparu gostyngiad misol tuag at gost gwasanaethau band eang i aelwydydd difreintiedig cymwys, a ddaeth i fod trwy'r Comisiwn Cyfathrebu Ffederal.

Mae gwaith mwy diweddar ar y 'rhaniad digidol' wedi pwysleisio'r angen i wahaniaethu rhwng y rhai sydd â mynediad i'r Rhyngwrwd ar ddyfeisiau symudol, y rhai sydd â mynediad band eang, ac unigolion sydd â mynediad at ddyfeisiau lluosog. Hyd yn oed mewn gwledydd sydd â lefelau uchel o fynediad i'r Rhyngwrwd, mae'n fwy tebygol bod gan bobl ag incwm uchel ac addysg fynediad at sawl dyfais, tanysgrifiadau ac apiau (a chysylltedd cyflymach). Mae pobl ar incwm isel ac sydd â lefelau addysg is, er nad ydynt, fel arfer, yn methu cael mynediad o gwbl, yn debygol o ddibyynu ar un ddyfais, sef ffôn symudol neu ffôn clyfar yn aml. Mae'r dyfeisiau hyn yn dal i fod yn israddol mewn sawl modd (e.e. storio, cyflymder, cysylltiad band eang penodedig) o'u cymharu â chyfrifiaduron a gliniaduron, ac yn cyfyngu ar allu'r defnyddwyr i ddysgu neu weithio ar-lein, er enghraifft. Mae'r duedd eang hon wedi arwain rhai ymchwilwyr i sôn am 'danddosbarth o ddyfeisiau symudol'.

Mae anghenion gwahanol defnyddwyr – sy'n cael eu ffurfio, er enghraifft, yn ôl cyfnod bywyd a galwedigaeth – hefyd yn esbonio dewisiadau o ran dyfeisiau penodol: mae'r ddynmeg hon yn cysylltu gwahaniaethau mewn defnydd digidol â gwahaniaethau economaidd-gymdeithasol sydd mewn bodolaeth. Canfyddir yn gyson fod defnyddwyr a chanddynt statws economaidd-gymdeithasol uwch yn defnyddio'r Rhyngwrwd mewn dulliau mwy buddiol, er bod defnyddwyr mwy difreintiedig yn treulio mwy o amser ar-lein.

Yn gyffredinol, er bod fforddiadwyedd dyfeisiau a data yn elfen allweddol mewn perthynas â mynediad, a bod defnydd digidol yn sensitif i bris, mae'r llenyddiaeth hon yn dangos bod rhaglenni llwyddiannus yn gofyn am ddull cyfannol, a bod yn rhaid iddynt fynd i'r afael ag agweddau eraill sy'n gysylltiedig â chymhelliant, sgiliau a hyfforddiant neu 'lythrennedd digidol'. Mae gwahaniaethau o ran defnydd hefyd yn cael eu ffurfio gan berthnasedd i anghenion defnyddwyr, gan gynnwys gwahaniaethau yn sefyllfa defnyddwyr yn y farchnad lafur, na all hygyrchedd digidol yn unig ei newid.

Gall rhaglenni llythrennedd digidol leihau allgáu digidol ond mae yna ddiffyg tystiolaeth werthuso o ansawdd uchel i helpu i lywio 'yr hyn sy'n gweithio'.

Llythrennedd digidol

Mae llythrennedd digidol, llythrennedd cyfrifiadurol neu lythrennedd ar y Rhynggrwyd yn cyfeirio at y sgiliau a'r cymwyseddau gofynnol i weithredu mewn modd diogel ac effeithiol ar-lein. Mae llythrennedd digidol a chymhwysedd TGCh yn elfennau hanfodol o gynhwysiant digidol. Er bod llythrennedd digidol fel arfer yn cael ei addysgu i bobl ifanc mewn ysgolion, gall y rhwystrau i feithrin y sgiliau hyn a wynebir gan oedolion, yn enwedig oedolion hŷn, fod ychydig yn wahanol. Un elfen bwysig yw goresgyn diffyg hunanhyder mewn perthynas â dysgu sgiliau TGCh newydd. At hynny, mae pryderon am ddiogelwch ar-lein hefyd yn rhwystr.

Mae ehangu llythrennedd digidol ymhlith oedolion yn bwysig ar gyfer lleihau allgáu ac ymyleiddio, yn enwedig yn achos oedolion sy'n agored i niwed. Wrth i gyfleoedd cymdeithasol symud fwyfwy i'r byd digidol, mae llythrennedd digidol nid yn unig yn grymuso – gall hefyd helpu i leihau ynysigrwydd cymdeithasol. Gan ei fod yn hwyluso dysgu hyblyg, mae llythrennedd digidol hefyd yn allweddol i ddatgloi cyfranogiad ehangach ymhlith oedolion mewn dysgu a mentrau dysgu gydol oes.

Er gwaethaf pwysigrwydd llythrennedd digidol, mae amcangyfrifon diweddar yn awgrymu nad oes gan tua 15% o oedolion yn y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd (OECD) hyd yn oed y sgiliau cyfrifiadurol mwyaf sylfaenol. Ar sail data 2018, amcangyfrifir nad oedd gan 21% o boblogaeth y DU sgiliau digidol sylfaenol llawn (11.3 miliwn o bobl), ac nad oedd gan 8% (4.3 miliwn) unrhyw sgiliau digidol sylfaenol.

Er mwyn mynd i'r afael â'r diffyg hwn, mae gwledydd wedi datblygu cynlluniau i wella sgiliau

digidol. Er enghraifft, mae gan Hwngari gynllun datblygu cenedlaethol sydd â'r nod o ddarparu cyfleoedd hyfforddi sgiliau digidol i 260,000 o oedolion â sgiliau isel o ranbarthau difreintiedig. Yn ddiweddar, cyhoeddodd yr UE y Cynllun Gweithredu Addysg Ddigidol (2021-2027) sy'n cynnig gweledigaeth strategol hirdymor ar gyfer addysg ddigidol gynhwysol a hygyrch o ansawdd uchel.

Yn ystod y pandemig, pan ataliwyd hyfforddiant wyneb yn wyneb i'r sawl a oedd yn chwilio am waith, roedd gwasanaethau cyflogaeth cyhoeddus yn gallu parhau i ddarparu hyfforddiant (ar gyfer set ddethol o sgiliau y mae'n bosibl eu haddysgu ar-lein) yn y gwledydd hynny lle'r oedd hyfforddiant ar-lein ar gael. Fodd bynnag, mae pobl nad ydynt mewn gwaith yn llai tebygol o fod yn llythrennog yn ddigidol. Canfu amcangyfrifon diweddar ar gyfer y DU fod gan bron traean (31%) o bobl ddi-waith allu digidol isel neu isel iawn o gymharu â 19% o bobl yn y gweithlu, a chanfuwyd bod gan dros draean o hawlwr budd-daliadau'r DU ymgysylltiad digidol isel iawn. Felly, gallai gwella sgiliau digidol ymhlith pobl ddi-waith helpu i gynyddu mynediad at hyfforddiant.

Mae'r dewisiadau ar gyfer y modd i ennill sgiliau digidol newydd yn amrywio yn ôl oedran; mae pobl iau yn hapusach i'w haddysgu eu hunain neu ddefnyddio ffynonellau gwybodaeth ar-lein na grwpiau oedran hŷn, ac mae'n well gan y grŵp oedran hynaf ddysgu sgiliau digidol newydd gan y teulu. Dywedodd tua dwy ran o dair (67%) o oedolion y byddent yn gwella eu sgiliau digidol pe baent yn gwybod bod cymorth ar gael.

Un ffactor a archwiliwyd mewn nifer o astudiaethau yw rôl hunaneffeithiolrwydd, ac yn enwedig hunaneffeithiolrwydd mewn perthynas â'r Rhynggrwyd (sef cred yr unigolyn yn ei allu ei hun i ddefnyddio'r Rhynggrwyd at ddibenion penodol), o ran cyfrannu at allgáu digidol a gwahaniaethau mewn llythrennedd digidol. Mae ymchwil wedi canfod tystiolaeth bod perthnasoedd hunanatygyfnerthol sy'n meddu ar brofiad blaenorol o'r Rhynggrwyd, o ddisgwyliadau o ran canlyniadau ac o

ddefnyddio'r Rhyngrwyd, yn amlgu cydberthyniad sylweddol a chadarnhaol â dyfarniadau ynghylch hunanefeithiolrwydd mewn perthynas â'r Rhyngrwyd. Roedd straen a hunanddibrisiad ynghylch y Rhyngrwyd yn perthyn mewn modd negyddol i hunanefeithiolrwydd o ran y Rhyngrwyd. Gall hunanefeithiolrwydd hefyd fod yn ffactor pwysig sy'n cymhell pobl i gymryd rhan mewn rhaglenni hyfforddi sgiliau digidol.

Camau gweithredu addawol

Daw'r adolygiad i ben gyda chamau gweithredu addawol i'w hystyried yng nghyd-destun Cymru, a'r rheiny'n rhai sy'n deillio o'r dadansoddiad o'r llenyddiaeth ryngwladol:

1. Mynediad at ddyfeisiau a chysylltedd

- Er bod fforddiadwyedd yn elfen allweddol mewn perthynas â mynediad, a bod defnydd digidol yn sensitif i bris, mae rhaglenni llwyddiannus yn gofyn am ddull cyfannol, ac mae'n rhaid iddynt fynd i'r afael ag agweddau eraill sy'n gysylltiedig â chymhelliant, sgiliau a hyfforddiant.
- Mae gwahaniaethau o ran defnydd hefyd yn cael eu llywio gan y perthnasedd canfyddedig i anghenion defnyddwyr, na all hygyrchedd digidol yn unig eu newid.

2. Gall rhaglenni llythrennedd digidol leihau cyfraddau allgáu digidol. Fodd bynnag, mae yna ddiffyg tystiolaeth werthuso o ansawdd uchel i helpu i lywio 'yr hyn sy'n gweithio'. Mae angen mynd i'r afael â rhwystrau ysgogol, ac mae rhaglenni llythrennedd yn debygol o fod yn fwy llwyddiannus o'u cysylltu ag angen clir.

Rhagor o wybodaeth

I gael yr adroddiad llawn gweler Bucelli, I., a McKnight, A. (2022). *Tlodi ac allgáu cymdeithasol: adolygiad o dystiolaeth ryngwladol ar allgáu digidol*. Caerdydd: Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru.

Ynghylch Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru

Yma yn y Ganolfan, rydym yn cydweithio ag arbenigwyr polisi blaenllaw i roi tystiolaeth a chyingor annibynnol o ansawdd uchel i weinidogion, y gwasanaeth sifil a gwasanaethau cyhoeddus Cymru, sy'n eu helpu i wella penderfyniadau a chanlyniadau polisi.

Mae'r Ganolfan, sy'n cael ei hariannu gan y Cyngor Ymchwil Economaidd a Chymdeithasol

a Llywodraeth Cymru, yn rhan o Brifysgol Caerdydd ac yn aelod o What Works Network y Deyrnas Unedig.

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch â:

Dan Bristow

+44 (0)29 2087 5345

dan.bristow@wcpp.org.uk

Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru

Prifysgol Caerdydd, Sbarc/Spark, Ffordd Maindy, Caerdydd CF24 4HQ

www.wcpp.org.uk/cy

029 2087 5345

info@wcpp.org.uk

@WCfPP

